

گفت‌وگوی روزنامه صبا
با عوامل نمایش «ستارخان»
حاضر در جشنواره تئاتر فجر

ستارخان! او که خاک خور دام خاک نداد

«ستارخان» نمایشی به نویسندگی، کارگردانی و تهیه‌کنندگی یعقوب صدیق جمالی است که در دی ماه ۱۴۰۳ در تبریز به روی صحنه رفته و با استقبال گسترده مخاطب مواجه شده است. این نمایش در طول جشنواره تئاتر فجر برای سه روز متوالی در تالار وحدت روی صحنه خواهد رفت و بدین ترتیب هنر دوستان تهرانی نیز می‌توانند به تماشای این نمایش که به زندگی یکی از بزرگترین سرداران ملی ایران می‌پردازد بنشینند. در ادامه گفت‌وگوی خبرنگار صبا با عوامل این نمایش را می‌خوانید.

مریم عظیمی
گفت‌وگو

یعقوب صدیق جمالی، کارگردان:

نگاه‌ویترینی و تشریفاتی به تئاتر باید تغییر کند

لطفا در ابتدا از این مسیر حرفه‌ای تئاتر و شرکت در ادوار مختلف جشنواره فجر بگویید.

من از حدود سال ۷۵ به‌طور حرفه‌ای تئاتر کار می‌کنم. تا به امروز حدود ۶۰ نمایش تولید کرده‌ام و در ۱۲ دوره جشنواره تئاتر فجر شرکت داشته‌ام و امسال دوره سیزدهم است که در این جشنواره بین‌المللی حضور دارم.

آیا ستارخان یک نمایش موزیکال محسوب می‌شود؟

ستارخان نمایشی است که بر مبنای قابلیت‌های فولکلور تنظیم شده و از موسیقی نیز بهره می‌برد اما یک نمایش در آن تعریف رایج موزیکال نیست.

با توجه به اینکه ستارخان یک کاراکتر ملی و تاریخی است بخش پژوهشی این نمایش چگونه پیش رفت؟

من یک تیم پژوهشی داشتم که قبل از نگارش نمایشنامه، بر اساس آثار مکتوب و حتی خاطرات شفاهی خانواده این سردار ملی کشورمان کار تحقیقی پژوهشی این نمایش را انجام دادند و می‌توانم ادعا کنم که تقریباً به تمامی منابع مکتوبی که به نوعی بر زندگی این سردار ملی، حماسه قیام، نهضت مشروطه و به تبع آن شجاعت‌ها و رشادت‌های مجاهدین مشروطه‌علی‌الخصوص ستارخان پرداخته بودند، مراجعه کردیم.

از نظر دراماتیک و جذاب کردن اثر برای مخاطب چگونه پیش رفتید؟

من برای اینکه نمایش برای مخاطب جذاب باشد و در عین حال آن سندیت تاریخی‌اش را حفظ کند کار سختی در پیش داشتم و

من دوست داشتم برخی از لحظات پررنگ‌تر و پرطراوت‌تر اجرا شود که با مقاومت‌های روبرو شدیم اما خوشبختانه توانستیم از پس آن بر بیاییم و امروز که با شما صحبت می‌کنم می‌توانم بگویم که ۹۰ درصد آنچه که دلم می‌خواست را روی صحنه آورده‌ام.

در مورد مسائل و چالش‌هایی که تئاتر شهرستان با آن روبروست بر ایمان بگویید.

مسائل تئاتر شهرستان بحث دیروز و امروز نیست و همیشه یک نگاه ناتنی به تئاتری که در خارج از تهران روی صحنه می‌رود وجود داشته است. در مورد شهرها و استان‌های دیگر نمی‌دانم اما آذربایجان و خصوصاً تبریز مدت‌هاست که در خصوص اجرای عمومی تئاتر به یک قطب تبدیل شده است. در برخی مناطق تئاتر تبدیل به بهترین جشنواره و همایش شده است ولی من این را تئاتر نمی‌دانم تئاتری که ما از آن صحبت می‌کنیم تئاتری است که مخاطب برای دیدنش می‌آید و تماشاگر دارد، در واقع تئاتری است که از آزمون تماشاگر سر بلند بیرون می‌آید وقتی می‌گوییم که ۲۵ هزار نفر در تبریز این نمایش را دیده‌اند در واقع می‌خواهیم بگوییم که تئاتر در تبریز به عنوان محصول فرهنگی یک مقوله پذیرفته شده است اما بخش بزرگی از آنچه که مدام هنرمندان خارج از تهران را اذیت می‌کند به مسائل سخت‌افزاری بازمی‌گردد یعنی بحث فقر سالن‌های نمایشی که ما سال‌هاست در موردش صحبت می‌کنیم و متأسفانه هیچ اتفاق جدیدی در این مورد نمی‌افتد. جالب است که استانداردترین سالن تئاتر تبریز در سال ۴۹ ساخته شده و بعد از انقلاب هیچ سالن استاندارد دی به مجموعه سالن‌های تبریز اضافه نشده و سایر شهرهای آذربایجان نیز بدین گونه هستند و فکر می‌کنم واقعا زمانش رسیده است مسئولینی که متولی این مسئله هستند کمی تعارفات و توجه صرف بیفتند که اگر کماکان در شهرستان‌ها و خارج از مرکز تهران این نگاه اصلاح نشود اتفاقی می‌افتد که همین الان هم افتاده و سیل مهاجرت هنرمندانی که چون در شهرهایشان به سرانجام نرسیده‌اند مجبور به مهاجرت شده‌اند، چالش بزرگ‌تری را در تهران رقم خواهند زد و طبیعتاً آنها که به تهران می‌آیند نیز سالن، محل اجرا و کمک هزینه اجرا می‌خواهند که اگر این تعداد و امکانات به کل کشور تقسیم می‌شد مطمئن باشید که تئاتر مرکز هم می‌توانست از این چالشی که درگیرش است آسیب نبیند، بنابراین فکر می‌کنم که آن نگاه ویترینی و تشریفاتی به تئاتر باید کنار برود و به شکل حرفه‌ای به مقوله تئاتر در خارج از تهران نیز توجه شود.

در بحث تهیه و تولید نیز ستارخان نمایش پر هزینه‌ای به نظر

سعی کردم ضمن وفادار ماندن به بحث تاریخی از طریق بعد نمایشی و دراماتیک برای مخاطبی که قرار است دو ساعت به تماشای این نمایش بنشینند جاذبه‌های تصویری هم ایجاد کنم بنابراین از قابلیت‌های نمایش‌های فولکلور آذربایجان به ویژه حرکت‌های حماسی، تصاویر و کرئوگرافی‌هایی که می‌توانستند جذابیت بصری خوبی ایجاد کنند استفاده کردم.

با توجه به تیم ۱۲۰ نفره اجرا انتخاب بازیگران نمایش چگونه انجام شد؟

من یک تیم حرفه‌ای دارم که متشکل از افرادی است که سال‌هاست با ما کار می‌کنند و به نوعی هسته اصلی تیم من به حساب می‌آیند بنابراین بازیگرانی که بدنه اصلی این نمایش هستند را از این تیم انتخاب کردم و هنرمندان و هنروران جوان زن و مرد نیز به تیم ما اضافه شدند و در کنار تیم اصلی و تحت نظر سر تیم‌هایی که کار طراحی را انجام دادند، این گروه بزرگ اجرایی را تشکیل دادیم. اما نقش ستارخان را آقای محمدزیرک از بازیگران بسیار خوب تئاتر تبریز، بازی می‌کنند. ایشان بالغ بر ۱۵ سال تجربه تئاتری دارند و چون از لحاظ چهره و فرم و فیزیک بدنی هم به کاراکتر ستارخان نزدیک بودند برای این نقش انتخاب شدند.

تمرینات این نمایش از چه زمانی شروع شد و چقدر طول کشید؟

ما تقریباً از خرداد ماه امسال کار را آغاز کردیم و بیش از ۶ ماه تمرین داشتیم. از دوم تا بیستم دی ماه در تبریز نمایش به اجرای عموم درآمد و بر اساس آمار بالغ بر ۲۵۰۰۰ نفر در تبریز این نمایش را دیدند.

گرد هر اثری که محبوب می‌شود لاجرم حواشی نیز خواهد بود. بر مبنای همین مسئله آیا در زمینه تولید نمایش ستارخان با مسائلی نظیر ممیزی و سانسور روبرو بودید؟

بله هر حال نمایشی که دیده می‌شود دچار چنین حواشی می‌شود اما اگر بخوایم صادقانه بگویم چون نمایش به زبان ترکی آذربایجانی تولید و اجرا شده یک مقدار در حوزه زبان نمایش و زبان نوشتار دچار چالش بودیم. به هر حال اختلاف سلیقه‌هایی در خصوص استخدام کلمات در زبان ترکی وجود دارد و برخی اعمال سلیقه‌ها باعث می‌شود داستان شکل ممیزی به خودش بگیرد بنابراین این مسئله مطرح و مورد بحث بود که مثلاً کلمه یا تعبیری استفاده و کلمه و تعبیر دیگر حذف شود و ما کمی در این حوزه دچار مشکل بودیم. از طرف دیگر مدت‌هاست که بحث استفاده از رقص و کرئوگرافی به مفهوم رقص آریبی مشکلی است که ما معمولاً با آن مواجه هستیم در این نمایش هم